

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

CHU THỊ THÚY HẰNG

NHÂN VẬT PHỤ NỮ TRONG
TRUYỆN KỶ ẢO VIỆT NAM ĐẦU THẾ KỈ XX

LUẬN VĂN THẠC SĨ VĂN HỌC

THÁI NGUYÊN - 2017

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

CHU THỊ THÚY HẰNG

NHÂN VẬT PHỤ NỮ TRONG
TRUYỆN KỶ ẢO VIỆT NAM ĐẦU THẾ KỈ XX

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã ngành: 60.22.01.21

LUẬN VĂN THẠC SĨ VĂN HỌC

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Vũ Thanh

THÁI NGUYÊN - 2017

LỜI CẢM ƠN

Em xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới thầy giáo - PGS.TS Vũ Thanh - người đã tận tình chỉ bảo và hướng dẫn em trong suốt quá trình học tập và hoàn thành luận văn này.

Em cũng xin gửi lời cảm ơn tới Ban giám hiệu, các thầy cô giáo trong khoa Văn - Xã hội, Trường Đại học Khoa học - Đại học Thái Nguyên đã tạo điều kiện giúp đỡ em trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu.

Có được kết quả như ngày hôm nay, em cũng xin cảm ơn tới gia đình, bạn bè, anh chị em đồng nghiệp luôn động viên, tạo điều kiện giúp đỡ em hoàn thành luận văn.

Do điều kiện chủ quan và khách quan, luận văn chắc sẽ không tránh khỏi những thiếu sót, chúng tôi rất mong nhận được sự chỉ bảo, những ý kiến đóng góp của các thầy cô và các bạn.

Trân trọng cảm ơn!

Thái Nguyên, ngày tháng năm 2017

Tác giả luận văn

Chu Thị Thúy Hằng

MỤC LỤC

LỜI CẢM ƠN	i
MỤC LỤC	ii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử vấn đề	3
3. Đối tượng và mục tiêu nghiên cứu.....	7
4. Nhiệm vụ và phương pháp nghiên cứu	8
5. Phạm vi nghiên cứu.....	8
6. Cấu trúc của luận văn.....	9
7. Đóng góp của luận văn.....	9
NỘI DUNG CHÍNH	
Chương 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG	10
1.1. Một số khái niệm.....	10
1.1.1. Khái niệm Truyện kỳ ảo và đặc trưng thể loại	10
1.1.2. Khái niệm nhân vật, loại hình nhân vật và nhân vật phụ nữ trong văn học	12
1.2. Quan niệm Nho giáo và quan niệm đương thời về người phụ nữ	13
1.3. Nhân vật phụ nữ trong truyện kỳ ảo trước giai đoạn nửa đầu thế kỷ XX.....	16
1.4. Sơ lược về các nhà văn Nhất Linh, Thế Lữ, Tchya Đái Đức Tuấn, Nguyễn Tuân và các sáng tác kỳ ảo của họ	21
1.4.1. Tác giả: Nhất Linh	21
1.4.2. Tác giả Thế Lữ.....	23
1.4.3. Tác giả Tchya Đái Đức Tuấn.....	24
1.4.4. Tác giả Nguyễn Tuân.....	25

Tiểu kết Chương 1.....	27
Chương 2. NỘI DUNG PHẢN ÁNH NHÂN VẬT PHỤ NỮ TRONG	
TRUYỆN KỶ ẢO ĐẦU THẾ KỈ XX (Qua sáng tác của Nhật	
Linh, Thế Lữ, Tchyá Đái Đức Tuấn, Nguyễn Tuấn).....	28
2.1. Phân loại nhân vật phụ nữ trong truyện kỳ ảo Việt Nam đầu thế	
kỷ XX.....	28
2.2. Những nét tương đồng và khác biệt của nhân vật phụ nữ trong tác	
phẩm của các tác giả	29
2.3. Quan niệm nghệ thuật về con người của nhà văn qua loại hình nhân	
vật phụ nữ.....	45
2.3.1. Thái độ đồng cảm, ngợi ca.....	46
2.3.2. Thái độ phê phán.....	50
2.4. Vai trò của nhân vật phụ nữ đối với sự sáng tạo của nhà văn trong	
truyện kỳ ảo Việt Nam đầu thế kỷ XX	51
2.4.1. Nhân vật phụ nữ góp phần thể hiện sự đổi mới quan niệm	
văn học.....	51
2.4.2. Nhân vật phụ nữ góp phần đổi mới lí tưởng thẩm mỹ.....	53
2.4.3. Nhân vật phụ nữ góp phần thể hiện sự đổi mới đề tài	55
Tiểu kết chương 2.....	56
Chương 3. NGHỆ THUẬT THỂ HIỆN NHÂN VẬT PHỤ NỮ TRONG	
TRUYỆN KỶ ẢO VIỆT NAM ĐẦU THẾ KỈ XX	58
3.1. Vị trí của nhân vật phụ nữ trong tổ chức cốt truyện (trong so sánh	
với nhân vật nam).....	58
3.1.1. Nhân vật người phụ nữ trong mối quan hệ gia đình và xã hội	58
3.1.2. Vị trí nhân vật người phụ nữ trong mối quan hệ với nhân vật	
nam trong tình yêu và hôn nhân.....	60
3.2. Nghệ thuật khắc họa ngoại hình.....	62
<i>Số hóa bởi Trung tâm Học liệu - ĐHTN</i>	
http://www.lrc.tnu.edu.vn/	

3.3. Nghệ thuật thể hiện đời sống nội tâm và hành động nhân vật.....	65
3.4. Tính cách nhân vật	67
3.5. Nghệ thuật sử dụng yếu tố “kỳ và “thực“	69
3.6. Không gian và thời gian nghệ thuật	71
3.7. Ngôn ngữ nghệ thuật.....	87
3.7.1. Ngôn ngữ người trần thuật	81
3.7.2. Ngôn ngữ nhân vật	89
Tiểu kết Chương 3.....	86
KẾT LUẬN	87
TÀI LIỆU THAM KHẢO	89

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Như chúng ta đã biết, con người là trọng tâm phản ánh, là hình tượng nghệ thuật cơ bản của văn học, qua đó, ta thấy được giá trị nhân đạo, nhân văn mà con người cần đạt đến. Khi con người càng bị đè nén, bị áp bức, chịu nhiều bất công thì số phận của họ càng được lưu tâm hơn, trong bối cảnh đó, số phận người phụ nữ đã được nhiều nhà văn chú ý và thể hiện sự thấu hiểu, cảm thông và trân trọng trước những gì mà họ phải hứng chịu.

Trải qua khoảng 10 thế kỷ phát triển trong, văn học trung đại Việt Nam đã có những đóng góp đáng kể về cả nội dung và nghệ thuật. Một trong những thể loại để lại dấu ấn không nhỏ cho sự phát triển đó chính là truyền kỳ.

Đã từ rất lâu, vì quan niệm xưa cũ ăn sâu vào tiềm thức của nhân loại, có một sự phân biệt rõ ràng giữa chức năng và nhiệm vụ giữa nam giới và phụ nữ trong xã hội. Còn trong gia đình chồng nói thì vợ phải nghe. Phụ nữ là người nâng khăn sửa áo cho chồng, chăm lo công việc gia đình. Có những người vợ tần tảo nuôi bố mẹ chồng, nuôi con thay chồng để chồng dùi mài kinh sử, thi lấy công danh. Họ là những “*Cái cò lặn lội bờ sông/ Gánh gạo nuôi chồng tiếng khóc nỉ non*”; hay “*Nàng về nuôi cái cùng con/ Để anh trả nợ nước non Cao Bằng*” chịu thiệt thòi đủ đường.

Có thể thấy trong xã hội phong kiến người đàn ông tham gia mọi mối quan hệ xã hội, giữ những vị trí quan trọng trong xã hội, vì vậy mà nam giới được coi trọng còn nữ giới lại bị coi thường. Quan niệm “nhất nam viết hữu, thập nữ viết vô” thể hiện rõ điều đó. Nghĩa là có một người con trai cũng là có, nhưng có mười người con gái cũng coi như là không. Khổng Tử đã nói rằng “Duy dương nữ tử dữ tiểu nhân nan giáo dã”, nghĩa là “chỉ có đàn bà và tiểu nhân là khó dạy vậy”. Chính vì quan niệm đó mà người phụ nữ luôn luôn là người phải “theo” đàn ông, nghĩa là “tại gia tòng phụ, xuất giá tòng phu, phu tử tòng tử”. Có thể nói Nho giáo có những nguyên tắc khắt khe, trói buộc người phụ nữ vào trong khuôn phép, lễ giáo bản phận nữ nhi là phải núp bóng tùng quân. Vì vậy người phụ nữ trong xã hội phong kiến phải trau dồi đạo đức, để trọn đạo làm con, làm vợ, làm mẹ.

Những điều này gây ra rất nhiều những bất lợi cho người phụ nữ. Trong thời kỳ đầu của văn học viết Việt Nam, kiểu nhân vật được chú ý nhiều hơn cả là những người đàn ông, có thể là các thiền sư, các nho gia hay đạo sĩ, có rất ít trường hợp có sự hiện diện của nhân vật nữ. Chỉ đến những giai đoạn sau của Văn học trung đại, khoảng nửa đầu thế kỷ XVI, nhân vật người phụ nữ trong văn học, mới được đề cập đến nhiều hơn. Về văn xuôi, có thể kể đến tên tuổi của các tác phẩm tiêu biểu viết về đề tài người phụ nữ: *Truyện kỳ mạn lục* (Nguyễn Dữ), *Truyện kỳ tân phả* (Đoàn Thị Điểm), *Lan Trì kiến văn lục* (Vũ Trinh)... Truyện Nôm thì có: *Tống Trân- Cúc Hoa*, *Phạm Tải Ngọc Hoa*, *Quan Âm Thị Kính*,... và còn có các truyện: *Hoa tiên* (Nguyễn Huy Tụ), *Truyện Kiều* (Nguyễn Du), *Sơ kính tân trang* (Phạm Thái), *Chinh phụ ngâm* (Đặng Trần Côn - Đoàn Thị Điểm), *Cung oán ngâm* (Nguyễn Gia Thiều)... Tuy nhiên sự hiện diện ít ỏi của họ cũng bị nhìn qua lăng kính của tư tưởng nam quyền, chịu nhiều thiệt thòi. Chính vì thế, trong các vấn đề cần nghiên cứu của thời kỳ trung đại, vấn đề người phụ nữ trong văn học có một ý nghĩa đặc biệt quan trọng, tuy nhiên vấn đề này vẫn còn ít được các công trình nghiên cứu về văn học trung đại đề cập đến.

Đến đầu thế kỷ XX, khi xã hội có những biến chuyển đáng kể, phong trào giải phóng đòi bình đẳng cho nữ quyền diễn ra khắp nơi, các nhà văn đã tìm thấy một nguồn cảm hứng mới khi miêu tả về người phụ nữ. Nếu như trong thời đại của văn học trung đại, người ta nhìn thấy hình ảnh người phụ nữ đầy mẫu mực, khuôn phép, chịu bó buộc bởi lễ giáo phong kiến hà khắc, thì đến lúc này, người phụ nữ phóng khoáng hơn, cởi mở hơn rất nhiều, họ đắm say trong tình yêu, trong những buổi tình tự, họ thoải mái thể hiện thế giới nội tâm với những cung bậc cảm xúc khác nhau. Một số tác giả tiêu biểu: Thế Lữ, Nhất Linh và sau đó là Tchya Đái Đức Tuấn, Nguyễn Tuân đã tiên phong cho thời đại, thay mặt cho xã hội và cho những người phụ nữ nói lên tiếng nói yêu thương, được bình đẳng, chống đối những suy nghĩ gia trưởng vốn có trong các gia đình phong kiến trước đó.

Với mong muốn tiếp cận các tác giả và giá trị các tác phẩm từ góc độ khám phá hình tượng nhân vật, việc lựa chọn nghiên cứu đề tài: **Nhân vật phụ nữ trong truyện kỳ ảo Việt Nam đầu thế kỷ XX (khảo sát qua sáng tác của các tác giả: Nhất Linh, Thế Lữ, Tchya Đái Đức Tuấn, Nguyễn Tuân)** giúp em có cái nhìn khách quan, khoa học về những đóng góp của các nhà văn, đồng thời góp phần hữu ích để tìm hiểu về vai trò của người phụ nữ trong tiến trình phát triển của Văn học hiện đại Việt Nam nói chung và loại truyện kỳ ảo nói riêng.

2. Lịch sử vấn đề

Thế kỷ XX, xã hội Việt Nam bước vào thời kỳ hiện đại với sự giao thoa của hai nền văn hóa Đông - Tây kết hợp, điều này đã làm nên một màu sắc văn học độc đáo, hết sức lý thú. Cuộc sống đương đại tràn vào trong tác phẩm thật như những gì chúng đang tồn tại. Tuy nhiên, con người Việt không chối bỏ lối viết truyền thống, họ đã âm thầm tiếp nối quá khứ kết hợp hiện tại để tạo ra một cách thức thể hiện cuộc sống mới, đó là bộ phận văn học có màu sắc kỳ ảo.

Văn học Việt Nam đầu thế kỷ XX đã xuất hiện một lớp nhà văn mà các sáng tác của họ mang dấu ấn của truyện truyền kỳ nhưng vẫn mang phong cách riêng của từng tác giả. Có thể kể đến tên tuổi của Nhất Linh, Thế Lữ, Tchya Đái Đức Tuấn, Nguyễn Tuân, Lan Khai,... Những sáng tác của họ khiến cho nhiều nhà phê bình không tiếc lời ca ngợi bởi nó đã mang đến cho độc giả một làn gió mới trong sự thưởng thức văn học.

Thế Lữ trong một thời gian dài vẫn thường được người đọc biết đến với tư cách là một nhà thơ nhưng bên cạnh tư cách đó, ông còn được biết đến với vai trò là một nhà viết truyện kỳ ảo giữ một vị trí quan trọng trong sự phát triển của nền văn học Việt Nam hiện đại. Tập truyện đầu tiên của Thế Lữ, **Vàng và máu** là tác phẩm tiêu biểu và thành công nhất của ông ở thể loại kỳ ảo, đã trở thành một hiện tượng mới lạ ngay từ khi ra đời và để lại dư âm đến nhiều năm sau. Với tác phẩm này, Phan Trọng Thường đánh giá Thế Lữ là *“tác giả đạt đến đỉnh cao nghệ thuật”* của loại truyện ly kỳ rùng rợn[38,54], Lê Huy Oanh gọi đây là *“một trong những tác phẩm thuộc loại truyện rùng rợn có giá trị lớn trong kho tàng tiểu thuyết Việt Nam”*[23, tr.426]. **Trại Bò Tùng Linh** - tác phẩm tiêu biểu của ông có thể xem là sự nối tiếp thể loại truyện kỳ Việt Nam và Đông Á từ những thế kỷ trước, nó mang dấu ấn mới của thời đại, và có thêm những đặc trưng nghệ thuật mà trước đó chưa xuất hiện trong các tác phẩm cùng loại *“Đó là câu chuyện được viết bằng một bút pháp tiểu thuyết hiện đại và cũng giống như đại đa số các tác phẩm truyện kỳ đời mới khác, ảnh hưởng của văn học phương Tây đã thể hiện một cách khá đậm nét trong truyện của Thế Lữ và tạo nên cho chúng những sắc điệu mới khác biệt hẳn truyền thống”*[3, tr.635]. Thế Lữ đã tìm đến một thế giới mà rất ít khi chúng ta nhắc đến

đặc biệt trong tiềm thức người phương Đông, một thế giới có mọi cảnh kỳ quái, toàn là những cảnh vô hình, những cảnh trong tưởng tượng, mà chỉ những cảnh ấy người ta mới khiếp sợ vì cái sức tưởng tượng người ta lớn được bao nhiêu, những cảnh ấy được sinh sôi nảy nở bấy nhiêu...

Bên cạnh tên tuổi của Thế Lữ thì một trong những thất tinh của nhóm Tự lực văn đoàn mà chúng ta cũng phải nhắc đến đó là Nhất Linh. Nhất Linh cũng như Thế Lữ, đã góp phần đưa đề tài tâm linh cùng với những biểu hiện đa dạng của nó dành được sự quan tâm đặc biệt. Tác giả Bùi Thanh Truyền đã nhận xét về sáng tác kỳ ảo của Nhất Linh như sau: *“Hướng vào mảng hiện thực cao nhất trong đời sống tinh thần của con người vốn luôn bí ẩn, phức tạp, truyện kỳ ảo đã góp phần khơi mở một trong via tầng vô tận ở bề sâu, bề xa trong cõi lòng vi diệu. Bằng cách ấy, các truyện như **Bóng người trên sương mù, Linh hồn, Ma xuống thang gác**... bước đầu chạm đến vô thức văn hóa dân tộc, gợi bao suy nghiệm về cách hành xử phải đạo với cõi vô hình - phần tất yếu của cuộc sống con người trần thế”*[38, tr.22].

Tchya Đái Đức Tuấn cũng được đánh giá là một đại diện tiêu biểu cho loại truyện này, văn phong của Tchya nặng màu sắc thần bí và định mệnh, lại có cốt truyện hấp dẫn, cách kết cấu các chương khéo, phần đuôi của câu chuyện trước lại khởi đầu cho một câu chuyện ly kỳ khác ở chương sau. PGS.TS Vũ Thanh đã từng nhìn nhận hai tác phẩm tiêu biểu của Tchya: *“Thần hổ và **Ai hát giữa rừng khuya** của Tchya Đái Đức Tuấn là những câu chuyện khá ly kỳ và hấp dẫn có nguồn gốc từ các truyện về ma hổ, ma rắn, ma xó, ma cụt đầu, kết hợp với những truyền thuyết về quan ôn bắt lính, chuột tha lá phủ mặt”*[34, tr.159]. Vì thế mà sau một thời gian, vì nhiều lí do, tên tuổi Tchya Đái Đức Tuấn tưởng như rơi vào sự quên lãng thì nó lại nhận được sự quan tâm, lôi cuốn từ độc giả.

Ngoài tên tuổi của những tác giả trên, một tác giả không thể bỏ qua đó là nhà văn Nguyễn Tuân. Lâu nay, người đọc thường nghĩ đến tác giả này với tư cách là cha đẻ của tập ***Vang bóng một thời*** danh tiếng, nhưng với thể loại truyện kỳ ảo hiện đại thì ông cũng là một nhà văn tồn không ít giấy mực của các nhà nghiên cứu. GS Hoàng Như Mai từng nói: *“Trong các sáng tác của mình, nhà văn Nguyễn Tuân biểu lộ một tài năng sáng tạo đặc biệt. Mỗi công trình nghệ thuật đều in đậm dấu*